

Střípek dvacátý první
(Léta 1682 – 1705)
Vláda Leopolda I. – války o španělské dědictví

U vlády byl již 25 let Leopold I., který vládl v letech 1657 – 1705). Byl to čtvrtý syn Ferdinanda III., tři jeho starší bratři předčasně zemřeli. Jeho otec Ferdinand III. (1608 – 1657, vládl v letech 1637 – 1657).

V době vlády Leopolda I. byly Čechy zatíženy vysokými daněmi z Vídně. Ty přecházely z majitele půdy na sedláky. K tomu udeřila velká epidemie moru, která si vyžádala na 100 tisíc obětí a byla i tvrdá rekatolizační politika. Když r. 1679 přijel císař do Čech, aby unikl před morovou epidemií ve Vídni, bylo mu předáno mnoho proseb a stížností. Po císařově odjezdu ze země bylo několik stěžovatelů zatčeno. Všechny tyto události vyústily v březnu 1680 v selské povstání, které zachvátilo rozsáhlé území Čech. Teprve koncem května byl za použití násilí znovu nastolen provizorní klid. Mnoho účastníků povstání bylo popraveno nebo odsouzeno k nuceným pracím či žaláři.

Na druhou stranu ovšem císař Leopold I. r. 1680 reagoval vydáním prvního robotního patentu pro Čechy, kterým definoval vztah mezi poddanými a vrchností. Jedním z nařízení bylo omezení zatížení robotou na tři dny v týdnu. Výnos však byl českými pány často porušován a již od r. 1680 docházelo k dalším nepokojům.

Z ekonomického hlediska nebyla jeho vláda příliš úspěšná. Zvláště se projevil vysoké výdaje na vojenské účely v době válek, které značně zatěžovaly rozpočet státní pokladny. V letech 1678 – 1696 došlo k čarodějnickým procesům na losinském panství na Moravě.

Téměř vše výše uvedené se odehrálo do r. 1680 nebo v r. 1680. V Památkách se J. Hejzelna zmiňuje o jednotlivých bitvách i o epidemii moru, ne však v širších souvislostech, jak jsou historiky popisovány nyní.

Neustálé války s Francií a Tureckem jej nutily udržovat obrovskou armádu, která r. 1683 spolu se spojenci porazila Osmanské Turky v druhé bitvě u Vídně (1683) a pak je po sérii dalších drtivých vítězství, z nichž nejvýznamnější byly bitva u Nagyvarsány (1687) a bitva u Zenty (1698) vytlačila na Balkán.

Leopold I. nebyl rozeným vojevůdcem a nikdy nevedl vojska osobně, přesto velkou část svého života věnoval vedení válek. První z nich byla se Švédskem.

Po smrti španělského krále Karla II. Leopold I. odmítl akceptovat jako jeho nástupce Filipa z Anjou, neboť nárokoval španělský trůn pro svého syna Karla, což vedlo k válkám o dědictví španělské, největšímu ozbrojenému konfliktu první poloviny 18. století.

Navzdory některým dílčím neúspěchům Leopoldovy vlády vstoupila habsburská monarchie za jeho panování mezi skutečné evropské velmoci. Leopold I. Habsburský byl druhým nejdéle vládnoucím panovníkem v Čechách a v Uhersku – vládl 48 let. Zemřel 5. května 1705 ve věku 64 let.

Jeho nástupcem byl syn Josef I. (1678 – 1711, vládl v letech 1705 – 1711).
Tak uvidíme, co z tohoto období zaznamenal J. Hejzelna ve svých Pamětech.....

Roku 1682. Toho léta odebral se na věčnost dne 30. října pan Martin Svoboda, primas a spolu inspektor hospodářský i též opatrovník chrámu Páně na Kaňku. I byvše on také spolu císařo-krá. kunstštejkýřem při vodním stroji na horách kutenských. O tom pak ihned král. horní ouřad zvěděvše, neprodleně po něm veškerou pozůstalost (mezi kterou obecní a zádušní věci i s hotovostí peněz Kaňku patřící se spolu vynacházely) zapečetiti dal. A když pak to otevření pozůstalosti od téhož král. horního ouřadu příliš dlouho se nestalo a k straně Kaňku jak počtu,

tak též hotovosti peněz obecných a zádušních důležitá potřeba bylo, protož páni starší a radní kaňkovští nuceni potřebou jsouce, opáčilivě se ku král. p. hofmistru hornímu, jakožto v nepřítomnosti nejvyššího císaře-král. mincmistra svému představenému, hlásili a žádajíc by jakž se z moci král. ouřadu horního zapečetění, tak zas by také bylo otevření té pozůstalosti. Načež ale p. hofmistr tu odpověď dal, že poněvadž to zašlo za ouřadu pergkmistra pana Václava Dačického z Heslova, jíž ten čas primasa v městě Hoře Kutný, protož že on v tom pomoci nemůže, nobrž by se v tej důležitosti na slavnou císaře-král. komoru českou obrátili. Kaňkovští vyrozumíce z toho, že by podle téhož bejvalého král. pana pergkmistra a již městského primasa páni šephmistři horokutenští do tej pozůstalosti s řízením svým se míchati a v tej příčině nějakou svou mocnost v Kaňku prubýrovati mínili, protož

Léta 1683 na slavnou královskou dvorskou komoru to stížebně představili. Načež pod datum 28. srpna toho roku od slavné královské komory české resolutí v tom obsahu následovala, že oni starší kaňkovští jako předešle, tak i budoucně dle znění práv horních kutnohorských (od slavné paměti císaře Rudolfa II. roku 1579 vydaných) Art. 17 indeferenter a nerozdílně ve všem k nejvyššímu mincmistru, v nepřítomnosti jeho pak k berkhofmistru, žádným pak způsobem k magistrátu kutnohorského se ucházeti a jejich dependenti od nyní jmenovaného nejvyššího mincmistra a ouřadu horního míti mají. I také co dále v příčině té zapotřebí a při nich starších k nařizování, král. berghofmistru od král. komory české a nejvyššího minc- a hofmistra v král. českém tit. pana Antonína svobodného pána z Jangangu nařízeno bylo, to se vše až dosaváde v kaňkovské magistrátuální registratuře in originali zachované nachází. Stalo se za král. pergkhofmistra pana Kryštofa Krach.

(Roky 1683 – 1691 jsou v Pamětech zastoupeny stručnými zápisy o bitvách a dalších událostech v Evropě).

Léta 1691. Toho roku páni kaňkovští obdrželi zápis na role, které jsou hned léta 1619 od pánů šephmistrů horokutenských koupili k ruce záduší kaňkovské. Datum toho zápisu jest v Sedlicích dne 25. června, z kněh handfestních barvy fialové lit.Q.5.

Léta 1695. Toho roku páni Horníci kutenští vznesli stížnost na císaře Leopolda I. kterak tak proti privilegiím a nadání, zvláště posléz dne 18. června a 25. listopadu 1683 prošlého nařízení, páni krajští hejtmané jim vojsko na quartýry vkládají. Načež pod datum 25. září toho roku císařská resolutí došla, mocí které nejvyššímu mincmistru nařízeno: aby krajským hejtmanům nedopouštěl Horníky s kladením vojska obtěžovati a jen toliko tehdáž, když by království české v čas nastalé důležitosti obecní potřeby vojskem přes moc přeloženo bylo, města horní v takovém příběhu díl vojska podle rovnosti a proportií, však bez újmy jich privilegií a překážky v pavování hor, k sobě na quartýry přijmouti povinni budou.

Léta 1696. Toho roku pan František sv. římské říše hrabě Přehořovský, nejvyšší mincmistr království českého, s panem Kryštofem Jabubem Krach král. berghofmistrem, obnovil pány starší nad havíři a radu v král. horním městys Kaňku, za inspectora hospodářského ustanovil p. Tobiáše Františka Khuna král. šichmistr, jemuž nařízeno: společně s primasem hospodářství řídití a počet skládati. Stalo se v rejtunku král. ve Vlaském dvoře zpředu psaného roku. *Lib. memor. Gang.*

Léta 1697. Dne 8. března. Pan František Karel hrabě Přehořovský nejvyšší mincmistr království českého učinil psaní pánům starším nad havíři a radě na Kaňku, by jemu jistou zprávu dali: jestliže Kaňk v čem aggravírován jest. *Adamus Grantz MS. Gang.*

Léta 1699. Páni opatrovníci chrámu Páně sv. Vavřince na Kaňku prodali do král. mince jedno stříbrné ciborium z starodávného pokladu zádušního, které tu 180 let bylo. Obdrželi za něj peněz 145 f 56 kr.

Léta 1700. Dne **17. máje** Bartholoměj Hukar poustevník od sv. Máří Magdaleny na hořejším Turkaňku, přišel z Říma a přinesl odpustky plnomocné od papeže Innocentia XII., dato v Římě dne 27. června toho léta, kostelu sv. Vavřince v král, horním městys Kaňku, na 7 let udělené. Týž samý poustevník přinesl jest také plnomocné odpustky pod týmž datum 12ti radním osobám ouřadu kaňkovského, jenž se jmenovaly: Adamus Laurentius Grantz spolu syndicus, Joannes Tesák, Georgius Cimburek, Joannes Schwurtz, Paulus Žlábek, Martinus Svoboda, Paulus Jelínek, Joannes Němetz, Mathias Šaw, Joannes Spatžek, Joannes Skržidlo, Georgius Schramek – pro aticulo mortis udělené, na žádost Adama Grance ten čas radního a syndicusa na Kaňku. *Dto., MS. Grantz.*

Léta 1702. dne **26. března** v noci. Zloději oloupili chrám Páně sv. Vavřince na Kaňku. Vlezli oknem do zakristie a tam všechny truhly zodmykali a v nich všechny věci přehlídli, toliko jeden kalich stříbrný dobře pozlacený, na němž nápis byl: Agnus Dei quitollis peccata mundi, který nebošt. P. Jiří Tanečný roku 1590 k témuž záduší za kp. gr. čes. dělati kšaftem poručil, ten vzali, který v truhle železné v bílém plátěném pytlíku uložený našli. Ostatně nechaje všeho zotvíráno v zakristii, zas tím oknem, kterým se prv dobyli, vylezli a odešli. Zanechaje trámce pod tím oknem, s kterým mříží vypáčili. Nechvalitebná opatrnost od kostelníků se tu ukázala. Neboť kdyby byl týž kalich na patřícím místě v deposici uložen, tedy nemusel k ztracení přijíti. Zajisté pravdivé jest to přísloví, že: opatrnosti nikdy nezbejvá. Stalo se za primátora p. Martina Svobody, inspectora hospodářského p. Tobiáše Khuna a kostelníka Jana Švorce. *Lib. Mem. Gang.*

(Dále se Hejzelna v Pamětech o tomto roce zmiňuje v souvislosti se zřízením nového oltáře v kostele sv. Máří Magdaleny na hořejším Turkaňku. Dále bylo 15. října v kostelech drženo slavné Te Deum Laudamus etc. za velké vítězství nad Francouzi. Velká událost se stala 16. – 17. listopadu, kdy do Kutné Hory přijel král římský, uherský a český Josef I. Průběh těchto dvou dní je „Pamětech“ popsán poměrně podrobně.)

Léta 1704. Páni opatrovníci chrámu Páně sv. Vavřince na Kaňku týž kostel vnitř toho léta renovovali a k témuž tyto řemeslníky obrali: Jan Špaček zedník pucoval a veskrz týž kostel zbílil. Ondřej Heutiger truhlář šaloval strop, též stolice, zpovědnici a rampouch nad kazatedlnicí, vše u nových borových prken vyhotovil. Ondřej Aitel řezbář dělal a postavil znovu jak oltář velký, tak též postranní dva malé oltáře. Václav Mařík přemaloval erby v kůru nad velkým oltářem, též maloval obrazy a to na velký oltář sv. Vavřince a do postranních oltářů malých Navštívení blahoslavené Marie Panny Alžbětů a sv. Judy Thadeáše a konečně také ty samé oltáře oštafiroval. K čemuž pan Karel Černý kupec v Novém Městě pražském metálu tolik, co bylo potřeba daroval. Kterážto všechna práce nábožnou péčí rady kaňkovské do dne 7. srpna se dokonala. Nato dne **10. srpna** v den památky sv. Vavřince, jenž se na neděli trefilo, nejenom pout', ale také posvěcení toho chrámu Páně na Kaňku slavnost se držela. Mimo duchovenstva také pozváni tu byli a se najíti nechali vzácní hosté, totiž: pan mincmistr pražský, sekretář pana hraběte Petra Kokořovce nejvyššího mincmistra království českého a celý král. ouřad horní. Odpoledne nový pan kaplan kněz Vavřinec nešpory vykonával a po těch, jakožto nedávno v Praze na kněžstvo posvěcený, lidu požehnání uděloval. *Grantz.*

Dne 30. října. Pan primas a rada král horního městys Kaňku, na žádost pánův šepmistrův horokutenských, povolili, by týmž pánům šepmistrům k jich potřebě jistá privilegia se vidimirovali. Což se i také stalo, že vidimus vyhotoven, městskou pečeti upečetín a nadzmněným šepmistrům dodán byl. Začež oni páni šepmistři kaňkovským vědro hořkého piva darem odeslali.

(Mimo události na Kaňku zmínil se J. Hejzelna o slavném Te Deum Laudamus za dvě velká vítězství nad Francouzi v r. 1704 a o úmrtí císaře Leopolda I. 5. května 1705 a o nástupu jeho syna Josefa I. na trůn.)

Léta 1705. Toho léta kaple sv. Ducha při kostele sv. Vavřince na Kaňku jest obnovena a v ní nový oltář postaven nákladem dobrodincův. Což když ke konci přivedeno bylo, tedy dne 4. června ráno v 6. hodin přišli na Kaňk z Hory Kutné Kutné p. kaplan P. Vavřinec a s ním jeden p. P. jezuit, též jeden magister a studenti s muzikálníma instrumenty (které p. pater Karel Kouřimský regent seminarii sv. Barborské odeslal) a tu předně p. P. jezuit v tej kapli hned před introitu: Veni Sancte Spiritus etc. zpíval a pak oběť sv. mše při libě znějící muzice vykonal. Po kteréž zas hned p. P. Vavřinec druhou mši sv. sloužil. A tak se táž slavnost s radostnou pobožností všech přítomných dobrodinců ten den vykonala. *Grantz.*

Co si ze zápisů Jane Hejzelny vybereme?

30. října roku 1682 zemřel pan Martin Svoboda. Kromě toho, že byl opatrovníkem kostela sv. Vavřince (měl tento kostel v péči) byl také dozorcem vodního stroje na dolech (kunst štejkýř). Z toho důvodu dal královský horní (báňský) úřad zapečetit celou jeho pozůstalost, ve které ale byl i obecní a kostelní majetek vč. obecních peněz. S pozůstalostí se dlouho nic nedělo a obec Kaňk a kostel potřebovaly jak majetek tak peníze. V té době byl nepřítomen nejvyšší císařsko-královský mincmistr. Kaňkovští proto žádali královského správce horního (báňského) revíru (horního hofmistra), který byl v nepřítomnosti nejvyššího mincmistra jejich nadřízeným, aby když byla z moci královského horního úřadu pozůstalost zapečetěna, aby byla zase pozůstalost otevřena. Správce horního revíru to odmítl s tím, že pozůstalost byla zapečetěna za úřadování správce dolu (perkmistra) pana Václava Dačického z Heslova, který byl v té době prvním konšelem, (primasem) takže on kaňkovským pomoci nemůže. Doporučil jim, aby se obrátili na císařsko-královskou komoru. Kaňkovští usoudili, že v této záležitosti nemá smysl podnikat další pokusy s kutnohorskými konšely a proto se roku 1683 obrátili se svou stížností na královskou dvorní komoru. Od královské dvorní komory přišla odpověď 28. srpna r. 1683. Dle ní se starší kaňkovští mají tak jako v minulosti tak i v budoucnosti podle horních práv kutnohorských (vydaných r. 1579, viz střípek č. 14 – před 104 roky !!! – císařem Rudolfem II) obracet k nejvyššímu mincmistrovi, v jeho nepřítomnosti pak k vrchnímu správci horního revíru. V žádném případě se nemají obracet ke kutnohorskému magistrátu, protože podléhají současnému nejvyššímu mincmistrovi a horním úřadu. Vše, co bylo dosud v této záležitosti zapotřebí a zařizováno královskému vrchnímu správci horního revíru od královské komory české a od nejvyššího mincmistra a zároveň nejvyššího správce horního revíru v království českém p. Antonína, svobodného pána z Jangangu, to vše se v originále nachází v kaňkovském archívu (to platilo samozřejmě v době J. Hejzelny). Toto vše se stalo za královského vrchního správce horního revíru p. Kryštofa Kracha.

(Roky 1683 – 1691 jsou v Pamětech zastoupeny stručnými zápisy o bitvách a dalších událostech v Evropě).

Roku 1691 dostali kaňkovští zápis (potvrzení) na pozemky, které koupili již v r. 1619 do fondu kostela sv. Vavřince. Zápis tedy dostali po 72 letech.

Roku 1695 podali kutnohorští horníci stížnost k císaři Leopoldu I. Stěžovali si na porušování privilegií, zvláště na porušování nařízení ze dne 18. června a 25. listopadu r. 1683 (viz výše – potvrzení horních práv kutnohorských vydaných císařem Rudolfem II. r. 1579). Jednalo se o vojsko, které jim krajští hejtmané posílají na „ubytování“. Odpověď přišla 25. září. Nařizovalo

se v ní nejvyššímu mincmistrovi, aby krajským hejtmanům nedovolil obtěžovat horníky vojenským ležením. Výjimkou je, kdyby v českém království muselo být pro obecnou potřebu příliš mnoho vojska. Pak se o ně, v rámci solidarity, budou muset postarat i hornická města. Ale ne na úkor jejich privilegií a překážek v dolování.

Roku 1696 obnovil pan František hrabě Přebořovský, nejvyšší mincmistr českého království společně s panem Kryštofem Krachem, královským vrchním správcem horního (důlního) revíru starší had havíři a radu v královském horním městys Kaňk. Za hospodářského inspektora ustanovili p. Tobiáše Františka Khuna, královského směnmistra (vedoucího směny), kterému nařídili, aby společně s prvním konšelem (primasem) řídili hospodářství a skládali účty. Obnovení se konalo ve Vlašském dvoře.

Nejvyšší mincmistr království českého, František Karel hrabě Přebořovský, písemně 8. března r. 1697 požádal pány starší nad havíři a radu na Kaňku „v čem je Kaňk aggravírován“ – pokud se jedná o německý výraz, znamená to o zprávu, v čem se Kaňk zhoršil. Jaká byla odpověď p. mincmistrovi, pokud nějaká byla, se „Památky“ nezmiňují.

Správci kostela sv. Vavřince prodali v r. 1699 do královské pokladny stříbrné ciborium z fondu kostela. Bylo tu 180 let. To by znamenalo, že ciborium bylo do fondu pořízeno cca v r. 1519. V tomto roce, ani v letech kolem tohoto letopočtu, není v „Památkách“ o získání ciboria žádná zmínka.

(Poznámka: Ciborium je liturgická nádoba používaná v katolické církvi k uchování proměněných hostií).

V roce 1700 je opět zmíněn poustevník od sv. Máří Magdaleny na Turkaňku. Jmenoval se Bartoloměj Hukar a 17. května přinesl od papeže Innonceta XII. odpustky kostelu sv. Vavřince v královském horním městys Kaňk udělené na 7 let. Přinesl i odpustky dvanácti kaňkovským radním. Podobné odpustky udělil před osmi roky v Římě dne 15. dubna 1662 nejvyšší biskup Alexandr VII.

V noci 26. března r. 1702 vykradli zloději kostel sv. Vavřince na Kaňku. Vypáčili mříž okna, vlezli do sakristie a tam odemkli všechny truhly. Ze všech věcí v nich uložených odnesli pouze jeden stříbrný, pozlacený kalich. Tento kalich pocházel z r. 1590, peníze na něj odkázal kostelu p. Jiří Tanečný. Nechali vše otevřené a odešli tím oknem, kterým se do sakristie dostali. Byla to neopatrnost od kostelníků, kalich měl být uložen v depozitáři. Toto se stalo za primátora p. Martina Svobody, hospodářského inspektora p. Tobiáše Khuna (jmenován do funkce byl nejvyšším mincmistrem r. 1696) a kostelníka Jana Švorce.

Roku 1704 byl opraven vnitřek kostela sv. Vavřince. Kostel byl vybělen, bylo zhotoveno nové šalování stropu, lavice a zpovědnice. Byl postaven velký oltář a dva malé postranní a namalovány nové obrazy. Práce byly dokončeny 7. srpna a 10. srpna, v den památky sv. Vavřince (byla to neděle) se konala nejenom pout', ale také vysvěcení kostela sv. Vavřince. Mimo duchovních přijali pozvání pražský mincmistr, sekretář pana hraběte Petra Kokořovce, nejvyššího mincmistra království českého a celý královský horní (báňský) úřad. Odpoledne pak nový p. kaplan kněz Vavřinec vykonal nešpory (= odpolední pobožnost) a po nich uděloval lidem požehnání.

Dne 30. října 1704 pan primas a rada královského horního městys Kaňk povolili na žádost kutnohorských šepmistrů (= purkmistrů horního města, sboru konšelů), aby se jim jistá, pravděpodobně dřívější, privilegia ověřila v listině. Ověření bylo vyhotoveno, opatřeno pečeti a dodáno šepmistrům. Za to dostali kaňkovští darem vědro hořkého piva. O jaká privilegia se jedná, příp. ze které doby, se zápis nezmiňuje.

Hned následující rok po opravě vnitřní části kostela sv. Vavřince byly v kostele prováděny další práce. Roku 1705 byla obnovena kaple sv. Ducha. Byl v ní postaven nový oltář financovaný

z darů. Když bylo vše dokončeno, 4. června ráno v 6 hodin přišel na Kaňk z Kutné Hory kaplan P. Vavřinec, s ním jeden P. jezuita a jeden magistr se studenty s hudebními nástroji. Ty poslal páter Karel Kouřimský (vedoucí chrámového sboru seminaristů?) od sv. Barbory. Páter jezuita v té kapli zpíval a při hudbě vykonal oběť sv. mše. Po ní sloužil další mši P. Vavřinec. Tak byla vykonána slavnost všech přítomných dárců.

Jan Hejzelna se ve svých „Pamětech“ zmiňuje o úmrtí Leopolda I. (vládl v letech 1657 – 1705), Zemřel 5. května 1705 ve věku 64 let. Po něm nastoupil na trůn syn Josef I.